

Молодь і ринок

ЩОМІСЯЧНИЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 4 (135) квітень 2016

Видається з лютого 2002 року

УДК 051 Журнал внесено в оновлений перелік фахових видань з педагогічних наук рішенням Агестаційної колегії Міністерства освіти і науки України (наказ №1328 від 21.12.2015 р.)

Засновник і видавець: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Україна, 82100, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24

Видання зареєстровано в Міністерстві юстиції України.

Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:

Серія КВ №12270-1154 ПР від 05.02.2007 р.

ISSN 2308-4634 Журнал 5 червня 2013 року зареєстровано в Міжнародному центрі періодичних видань (ISSN International Centre, м. Париж).

3 червня 2013 року журнал співпрацює з Академією Полонійною у Ченстохові, Польща.

Шеф-редактор

Надія СКОТНА, д.філос.н., професор

Головний редактор

Наталія ПРИМАЧЕНКО, к.пед.н., член Національної спілки журналістів України

Редакційна колегія:

Надія СКОТНА, д.філос.н., професор

Фабіан АНДРУШКЕВИЧ, д.пед.н. (Польща)

Микола ДУБИНА, д.філос.н., професор, академік АН ВО України

Микола ЄВТУХ, д.пед.н., професор, академік НАПН України

Ірина ЗВАРИЧ, д.пед.н., старший науковий співробітник

Володимир КЕМІНЬ, д.пед.н., професор

Микола КОРЕЦЬ, д.пед.н., професор, академік АН ВО України,

член Національної спілки журналістів України

Анджей КРИНЬСЬКІ, кс. прелат, проф. др. (Польща), академік АН ВО України

Іван МИХАСЮК, д.е.н., професор, академік

Леонід ОРШАНСЬКИЙ, д.пед.н., професор

Олег ПАДАЛКА, д.пед.н., професор, академік АН ВО України

Микола ПАНТЮК, д.пед.н., професор

Інна РОМАЩЕНКО, к.пед.н.

Мирослав САВЧИН, д.психол.н., професор

Олег ТОПУЗОВ, д.пед.н., професор, член Національної спілки журналістів України

Марія ЧЕПЦЬ, д.пед.н., професор

Олександр ШПАК, д.пед.н., професор, академік АН ВО України

член Національної спілки журналістів України

Адреса редакції: Україна, 82100, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24

Тел., (068) 502-45-49; 8 (03244) 76-111; e-mail: vachevsky@meta.ua; веб-сайт: <http://mr.dspu.edu.ua>

Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету (протокол №5 від 19.04.2016 р.)

Посилання на публікації "Молодь і ринок" обов'язкові

Редакція приймає замовлення на випуск тематичного номера або окремого розділу за кошти замовника.

Редакція приймає замовлення на розміщення реклами.

Редакція зберігає за собою право скорочувати і виправляти матеріали. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди, а не погляди редакції.

За достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, статистичних даних та інших відомостей відповідають автори публікацій.

Підписано до друку 25.04.2016 р. Ум. друк. арк. 17,22.

Папір офсетний. Друк офсетний. Наклад 100 прим. Формат 60 x 84 1/8. Гарнітура Times New Roman.

Віддруковано у поліграфічній фірмі "ШВИДКОДРУК"

82100, Львівська обл., м. Дрогобич, вул. Данила Галицького, 1

тел.: (0324) 41-08-90

© Молодь і ринок, 2016

Олена Корчук Оптимізація довузівської підготовки з фізики іноземних слухачів авіаційного університету.....	81
Наталія Александрович Значення екоетичної позиції студентів педагогічних вузів, як моделі навчально-виховної роботи майбутнього вчителя.....	86
Віра Базильчук, Тетяна Кірдан Структура готовності старших підлітків до туристсько-краєзнавчої роботи.....	90
Віталій Чепіга, Сергій Чугай Формування ціннісних орієнтацій учнів початкових класів засобами музичного мистецтва.....	94
Корнель Сятецький Творча співпраця видатного українського співака Йосипа Гошуляка з митцями Дрогобиччини.....	98
Олена Готько, Оксана Чайковська, Наталія Наливайко Гіпертекст як засіб творення нелінійного постмодерністського письма.....	103
Влада Маркова Гуманізація виховної роботи в школі – вимога часу.....	109
Світлана Брежнєва Гуманістичні засади формування народнопісенної культури школярів: історико-педагогічний аспект...113	113
Світлана Мудра “Романтичні сторінки” Валерія Квасневського для фортепіано: питання стилістики та інтерпретації...116	116
Лариса Кулчик Використання позитивного досвіду німецькомовних країн у реформуванні системи шкільної іншомовної освіти України.....	120
Леся Журавська Причини надмірного естрадного хвилювання: теоретичні аспекти проблеми фобій музичного виконавства...124	124
Олександр Прохорчук Сутність і структура дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки.....	131
Василь Корицький Методика розвитку конструкторських умінь у технологів деревообробки (на прикладі сучасних технологій меблевого виробництва).....	136
Ірина Дрозіч Використання елементів дуальної системи навчання при підготовці кваліфікованих робітників з професії “Кухар”.....	139
Асланов Галандар Асдан огли Тенденції щодо збереження і зміцнення здоров’я особистості у сучасному соціумі.....	144
Лариса Крисак Експериментальна перевірка ефективності методики навчання майбутніх лікарів загальної практики англійського професійно орієнтованого діалогічного мовлення.....	149
Ігор Сорокін Вектори розвитку сучасного освітнього середовища: відповідь на виклик часу.....	153
Яніна Донченко Цілі шкільного курсу інформатики: ретроспективний аналіз.....	157
Марина Малоіван Модель індивідуалізації самостійної навчальної діяльності студентів філологічних спеціальностей.....	161

Youth & market

MONTHLY SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL JOURNAL

№4 (135) April 2016

Published since February 2002

УДК 051 The magazine included in the updated list of specialized pedagogical editions by decision of
Certifying of the Ministry of Education and Science of Ukraine (the order №1328 21.12.2015)

Founder and published: Drohobych State Pedagogical University by I. Franko
Ivan Franko, 24 Str., Drohobych, Ukraine 82100
The journal is registered in the Ministry of Justice of Ukraine
Published State registration license:
Series KB № 12270 – 1154 IIP since 05.02.2007

ISSN 2308-4634 (Since June 2013).

Since June 2013 Journal is cooperating with Academy Poloniyna in Chenstokhov Poland

Chief Editor:

Nadia SKOTNA, *Dr. Sc. (Philosophy), Prof.*

Head Editor:

Natalia PRYMACHENKO, *Ph. D. (Pedagogy), Member of National Union of Journalists*

Editorial Board:

Nadia SKOTNA, *Dr. Sc. (Philosophy), Prof.*

Fabian ANDRUSHKEVYCH, *Dr. Sc. (Pedagogic), (Poland)*

Mykola DUBYNA, *Dr. Sc. (Philology), Prof. Academic of Ukraine ASHE*

Mykola YEVTUKH, *Dr. Sc. (Pedagogic), Prof. Academic of Ukrainian NAPS*

Iryna ZVARYCH, *Dr. Sc. (Pedagogic), Senior Research Officer*

Vladimir KEMIN, *Dr. Sc. (Psychology), Prof.*

Mykola KORETS, *Dr. Sc. (Pedagogic), Prof. Academic of Ukraine ASHE,
Member of Ukrainian NUJ*

Andrzej KRYNSKI, *Dr. Sc. Msgr. Prof. (Poland) Academic of Ukraine ASHE*

Ivan MYKHASYUK, *Dr. Sc. (Economics), Prof. Academic*

Leonid ORSHANSKYI, *Dr. Sc. (Pedagogic), Prof.*

Oleh PADALKA, *Dr. Sc. (Pedagogic), Prof. Academic of Ukrainian ASHE*

Mykhola PANTYUK, *Dr. Sc. (Pedagogic), Prof.*

Inna ROMASHCHENKO, *Ph. D. (Pedagogic)*

Myroslav SAVCHYN, *Dr. Sc. (Psychology), Prof.*

Oleh TOPUZOV, *Dr. Sc. (Pedagogic), Prof. Member of Ukrainian NUJ*

Maria CHEPIL, *Dr. Sc. (Pedagogic), Prof.*

Oleksandr SHPAK, *Dr. Sc. (Pedagogic), Prof. Academic of Ukrainian ASHE,
Member of Ukrainian NUJ*

Editorial office: Ukraine 82100, Drohobych, Ivan Franko, 24 str,

Tel. (068) 502-45-49, 8 (03244) 76-111; e-mail: vachevsky@meta.ua; website: <http://mr.dspu.edu.ua>

Recommended for publication by Academic Council of Drohobych State Pedagogical University
(protocol № 5, 19.04.2016)

Links to the publication of "Youth and market" obligatory

Edition takes orders to produce thematic issue or separate part at the expense of customer.

Edition takes orders to advertising.

Edition reserves the right to shrink and correct the matter. Articles signed by author express their own point of view.

Authors of publications are responsible for the accuracy of facts, quotations, private names, geographical names, statistics etc.

Signed to print 25.04.2016

Offset paper. Offset print. Edition of 100 copies. Size 60 x 84 1/8. Letter Times New Roman

Printed in the printing firm "Shwydkodruk" ("FastPrint")

Danylo Halytsky str., 1, Drohobych. Lviv Region 82100

tel.: (0324) 41-08-90.

YOUTH & MARKET, 2016

Olena Korchuk Optimization of pre-university training in physics of students of the aviation university.....	81
Natalia Alexandrovych The value of the ecoethical position of students of pedagogical universities, as models of educational work of the future teacher.....	86
Vira Bazylchuk, Tetyana Kirdan The structure of the readiness of senior teenagers to the tourist and local history work.....	90
Vitaliy Chepiha, Serhiy Chyhay Formation of value orientations of primary school pupils by means of music art.....	94
Kornel Syatetskiy The creative collaboration of Ukrainian outstanding singer Josyp Hoshuliak with the artists from Drohobych...	98
Olena Hotko, Oksana Chaykovska, Nataliya Naluvayko Hypertext as a means of creating the nonlinear postmodern writing.....	103
Vlada Markova Humanization of educational work at schools as a time requirement.....	109
Svitlana Brezhnyeva The humanistic bases of formation of folk song culture of schoolchildren: historical and pedagogical aspect...	113
Svytlana Mudra “Romantic pages” by Valerii Kvasnevskyi for piano: stylistic and interpretation issues.....	116
Larysa Kupchyk Using the positive experiences of german-speaking countries in reforming the system of Ukrainian foreign language education at school.....	120
Lesya Zhuravska Reasons for excessive scenic worrying: theoretical aspects of the problem of musical performance phobiae...	124
Olexander Prokhorchuk The nature and structure of the research competence of future bachelor of social pedagogy.....	131
Vasyl Korytskiy The method of design of skills of woodworks of technologist (the example of modern technology furniture production)...	136
Iryna Drozich Using the elements of the dual training system during the preparing of skilled workers of “Cook” profession..	139
Aslanov Halandar Asdan ohly Trends of conservation and strengthening of person’s health in modern society.....	144
Larysa Krysak Experimental testing of the efficiency of methodology of english oriented dialogue speech teaching of future general practitioners.....	149
Ihor Sorokin Vectors of the development of modern educational environment: response to time challenges.....	153
Yanina Donchenko The object of the school course “computer science”: a retrospective analysis.....	157
Maryna Maloivan The model of individualization of individual work of students of philology.....	161

УДК 372.878

Світлана Брежнєва, викладач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

ГУМАНІСТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НАРОДНОПІСЕННОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Дана стаття пов'язана з актуальним питанням формування народнопісенної культури школярів на гуманістичних засадах. У роботі з'ясовано особливості цього процесу в один з ключових історичних моментів розвитку вітчизняної педагогіки – кінець XIX початок XX ст., оскільки саме у цей період у вітчизняній педагогіці відбувається зв'язок з історико-політичними подіями, кардинальна зміна системи та змісту освіти. Подасться аналіз змісту музичної освіти з урахуванням її гуманістичної направленості. Висновком дослідження є думка про те, що на сучасному етапі розвитку для забезпечення гуманістичних основ процесу музичного виховання необхідно використовувати надбання української народної пісенної творчості.

Ключові слова: гуманістичні засади, народнопісенна культура, школяр.

Літ. 5.

Светлана Брежнева, преподаватель кафедры теории и методики музыкального образования и хореографии
Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого

ГУМАНИСТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ НАРОДНОПЕСЕННОЙ КУЛЬТУРЫ ШКОЛЬНИКОВ: ИСТОРИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Данная статья связана с актуальным вопросом формирования народнопесенной культуры школьников на гуманистических основах. В работе определены особенности этого процесса в один з ключевых моментов развития отечественной педагогике – конец XIX – начала XX века, поскольку именно в этот период в отечественной педагогике происходят связи с историко-политическими событиями, кардинальные изменения системы и содержания образования. Предлагается анализ содержания музыкального образования с учетом его гуманистической направленности. Выводом исследования является тезис о том, что на современном этапе развития для обеспечения гуманистических основ процесса музыкального образования необходимо использовать наследие украинского народного песенного творчества.

Ключевые слова: гуманистические основы, народнопесенная культура, школьник.

Svitlana Brezhnyeva, Lecturer of the Theory and Methodology of Musical Education and Choreography Department
Melitopol Bohdan Khmelnytskyi State Pedagogical University

THE HUMANISTIC BASES OF FORMATION OF FOLK SONG CULTURE OF SCHOOLCHILDREN: HISTORICAL AND PEDAGOGICAL ASPECT

This article is related to the important issue of folk-song culture's formation of schoolchildren on humanistic principles. The research work defines the characteristics of this process in one of the key points of national pedagogy – at the end of XIX – early XX century, because in this period the domestic pedagogy occurs in the connection with the historical and political events, radical changes to the system and content of education. It is proposed to analyze the content of music education in view of its humanistic orientation. The conclusion of this study is the idea that at the present stage of development is necessary to use the legacy of Ukrainian folk song creation in order to ensure the humanistic foundations of musical education's process.

Keywords: humanistic foundations, folk-culture, a schoolchildren.

Постановка проблеми. У зв'язку з глобальною інформатизацією українського суспільства, його орієнтацією на загальноєвропейські стандарти, вітчизняна система освіти потребує поліпшення якості та актуалізації змісту. Мета навчання сьогодні – забезпечення виховання всебічно розвинутої творчої, компетентної особистості. Беручи до уваги цей факт, можемо стверджувати, що без опори на гуманістичні засади, без створення умов для

духовного зростання школяра цього досягти неможливо.

Природно, що навчальний ресурс для формування гуманістичних характеристик особистості мають уроки музичного мистецтва. Невід'ємною складовою цього процесу є розвиток народнопісенної культури школярів. Підкреслимо, що народнопісенна культура займає особливе місце у духовній культурі людини, є засобом духовно-морального самовираження. Дослідження

цього феномену є особливо значущим як для теорії культури, так і для соціокультурної практики. Недостатній рівень вивченості цього питання спонукає нас звернутися до актуалізації зарубіжного та вітчизняного історико-педагогічного досвіду.

Аналіз основних досліджень. Проблема формування у школярів народнописенної культури розглядалася такими фахівцями як: А. Авдієвський, Г. Ващенко, В. Гнатюк О. Дея, І. Зязюн, Ф. Колеса, С. Мишанич, Г. Нудьга, М. Стельмахович та ін.

Мета статті – проаналізувати історико-педагогічний досвід та визначити гуманістичні засади народнописенної культури школярів у вітчизняних закладах освіти на кінець XIX – початок XX ст.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, перш за все, необхідно визначити сутність поняття “культура” та “народнописенна культура”. Найбільш влучним визначення терміну культура є запропоноване у словнику музичних термінів Ю. Юцевичем, що розтлумачує це поняття як сукупність духовних, матеріальних та практичних здобутків людства, у яких віддзеркалюється рівень розвитку, досягнений суспільством [2], а музична культура визначається вченим як система досягнень в сфері музичної творчості, виконавства та освіти, а також рівень освіченості та вихованості особистості людині в галузі музичного мистецтва [2].

Коректним, на нашу думку, є визначення народнописенної культури, під якою фахівці розуміють поліфункціональне явище, що має пізнавальну, світоглядну, інформативну, регулятивну, комунікативну, аксеологічну, культуротворчу, виховну функції [1].

Аналізуючи ці положення можна зробити висновок, що культура – це явище, яке характеризує людське суспільство, його розвиток на певному етапі та має характерні риси певної нації. У широкому розумінні культура визначається як сукупність матеріальних, практичних і духовних надбань суспільства. Вони відображають рівень його історичного розвитку, соціальних і моральних норм. У вузькому розумінні культура вважається сферою духовного життя суспільства, яка реалізується через організацію у закладах національної освіти (школи, вузи, театри, музеї, бібліотеки, творчі спілки). Тому часто поняттям культура позначають рівень вихованості й освіченості, рівень оволодіння якою-небудь сферою знань та вмінь особистості.

Беручи це до уваги, у розрізі нашого

дослідження вітчизняна народнописенна культура може бути визначена як сукупність фольклорних надбань українського народу, що має навчальний, виховний та гуманістичний потенціал для формування творчої особистості школяра.

Основою процесу формування народнописенної культури учнів навчальних закладів, що функціонували на території України наприкінці XIX – на початку XX століття, була гуманістичність музичної освіти. Пояснимо, що у даний період реалізація цілей навчання відбувалася через систему закладів освіти до якої входили реальні училища, чоловічі гімназії, однокласні та двокласні училища, а з 20-х рр. минулого століття єдина трудова школа.

Далі детальніше розглянемо зміст музичної освіти у цих навчальних закладах для з'ясування її гуманістичної направленості.

Аналіз навчально-нормативних документів дозволяє нам стверджувати, що у досліджуваній період величезну роль під час формування у дитей музичного слуху відігравали міжпредметні зв'язки: при вивченні рідної мови, наприклад, було рекомендовано використовувати елементи народної музики (билини, народні пісні, при чому з опорою на графічний запис мелодії) [5, 101]. Вивчення навчальних програм різних типів навчальних закладів, що мали місце на території України наприкінці XIX на початку XX ст. свідчить, що достатнього ресурсу для формування народнописенної культури вихованців заняття з музики не мали.

Загальна середня освіта у липні 1919 року переживає появу навчальних закладів нового типу, а саме єдиної трудової школи.

За програмами з музичного виховання, музичний слух вважалося доцільно розвивати за допомогою завдань на: елементарний ритмічний розбір пісні, спів з різноманітними рухами, спеціальне знайомство з ритмом як формою руху, відтворення танцювальних композицій, ритмічний запис за допомогою нот без лінійок; знайомство із специфічними переходами голосу (такі як тритон, септима тощо) [4]. Для того, щоб поліпшити музичне слухове сприймання програмовий матеріал передбачав наявність таких навичок і завдань як: ознайомлення школярів з такими штрихами як легато і стакато, видами темпу, формування відчуття ритму, удосконалення навичок чистого інтонування, посилення та послаблення звучності у співі. Необхідно також додати, що весь музичний матеріал, який рекомендувалося використовувати під час роботи з дітьми, складався з народних пісень, забавок і т.д.

Хочеться звернути увагу, що до реалізації схарактеризованих програмних вимог готували учителів першої ступені єдиної трудової школи певним чином на річних педагогічних курсах.

Розвиток і вдосконалення музичного слуху школярів було окреслено у “Тимчасових програмах для нижчих початкових шкіл на 1918 – 1919 н. р.” [3] та додатках до “Програм для I концентру єдиної трудової школи” [4]. У “Тимчасових програмах...” зазначено, що навчання співати повинно проводитися за допомогою наочного методу демонстрування, тобто з голосу вчителя, по слуху. А стосовно додатку до програми з музичного виховання для єдиної трудової школи, була надрукована науково-методична стаття “Про ритмічне виховання” (М. Александров). Автор цієї статті вказував на важливість формування у дитині відчуття ритму, а найкращим методом для його розвитку визнавався метод Е. Жак-Далькроза.

Сутність цього методу полягає в тому, що дитина мала виражати ритм почутої мелодії рухами тіла. А для того, щоб виконати це завдання швейцарський педагог і музикант запропонував систему дидактичних вправ на розрізнення та відтворення: музично-ритмічних та звуковисотних відносин (учитель грає швидкий ритм, що закінчується раптовою зупинкою, учні відтворюють цей ритм по пам'яті та зупиняються там, де зупинилася гра вчителя; педагог грає тему, яка складається з кількох фраз, учні мають визначити їхню кількість і побудову та виконати так, щоб було зрозуміло, де закінчується одна фраза та починається інша; учні уважно слухають гру вчителя, якщо він зіграє ноту в басу, школярі мають зробити крок, а якщо в дисканті – плеснути в долоні) [4]. Виконання цих вправ сприяло формуванню важливих умінь учнів – розрізнити висоту звуків, рух мелодії, її ритм, тим самим цілеспрямовано впливало на розвиток музичного слуху. А розвивати всі ці навички зручно на прикладі народних пісень. Тому у програми входили пісні народного фольклору (колядки, щедрівки, веснянки, билини, думи, балади, історичні пісні, жартівливі, обробки народних пісень та ін.)

Таким чином, можемо констатувати, що традиційна музична освіта, що мала місце наприкінці XIX – на початку XX ст. не мала достатнього потенціалу для формування гуманістичної особистості школярів.

Протягом другої половини XIX та початку XX ст. велика плеяда просвітителів, діячів культури та

мистецтва, письменників досліджувала роль пісні в житті народу. Рівень пісенної культури нерідко є вірним і яскравим показником його загального духовного розвитку.

На думку багатьох вчених Г. Ващенко, В. Гнатюка, М. Грінченка, А. Іваницького, К. Квітки, Ф. Колеси та ін., народнопісенна культура є “серцевиною” духовної культури школярів. Народну пісню вважають найефективнішим засобом естетичного виховання дітей і зарубіжні педагоги: П. Брінсон, Е. Вебб, Ч. Гейтслелл, І. Плоуде, М. Шафер та ін. А такі видатні композитори такі як М. Аркас, М. Вериківський, П. Козицький, В. Косенко, М. Леонтович, М. Лисенко, С. Людкевич, Б. Лятошинський, П. Ніщинський, Л. Ревуцький, Я. Степий, К. Стеценко, Д. Січинський зуміли передати всю красу та велич мелодій.

Висновки. З вище зазначеного можна зробити висновок, що ідея формування народнопісенної культури, яка заснована на гуманістичних засадах, засобами музичного виховання не є новою для сучасної педагогіки. Враховуючи процеси перебудови у сучасній школі, утвердження нової гуманістичної парадигми освіти, стає зрозумілим питання про необхідність посилення культурологічної спрямованості, переорієнтації на формування духовності, ціннісних орієнтацій особистості, її творчого розвитку, а реалізація культуротворчої функції освіти можлива тільки завдяки цілеспрямованому використанню надбань національної культури у навчанні та вихованні молодого покоління, а також у професійній підготовці вчителя до цієї діяльності. Що може стати подальшим аспектом нашої педагогічної розвідки.

1. Семенчук В.В. Українська народнопісенна культура як засіб формування національної самосвідомості особистості. – К.: Веселка, 1985. – С. 5–21.

2. Словник музичних термінів. Терміни “культура, музична культура” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://link.ac/5dmd>

3. Тимчасові програми для нижчих початкових шкіл на 1918 – 1919 шкільний рік. – К.: Друкарня Губерніальної Народної Управи, 1918 р. – 32 с.

4. ЦДАВОВ України. – Ф. Р 166. (Міністерство освіти України. 1917–2000 рр.). – Оп. 1. – Спр. 317. – Учні плани, програми і проекти програм для єдиної трудової школи, 1921 р., 465 арк.

5. ЦДАК України. – Ф. 707. (Канцелярія управління Київського навчального округу). – Оп. 227. – Спр. 31. – Циркуляр народного училища округу від 29 липня 1902 р. про розучування на уроках співів народних пісень, 1902 р., 127 арк.

Стаття надійшла до редакції 31.03.2016